

Resum: AQUEST ARTICLES PRETÉN DONAR UNA IMATGE DE LA REPOBLACIÓ DE L'HORTA NORD, BASANT-SE EN L'ORIGEN DEL CONTINGENT DE POBLACIÓ QUE HI ARRIBÀ A AQUESTA COMARCA. TOT AÇÒ REALITZANT UN BREU RECORREGUT PER LA BATALLA DEL PUIG.

REPOBLANT L'HORTA NORD

PAU MIQUEL SALES BARRAGAN

LA POBLA DE FARNALS, L'HORTA NORD

Ben conegudes son les grans batalles de Jaume I, guerra entre cristians i musulmans en el territori valencià. No obstant, la conquesta esdevingué altra actuació de grans magnituds: la repoblació del territori. En aquest article, concretament anem veurem la repoblació de l'Horta Nord valenciana. Al segle XIII no presentava un nucli urbà, trobem alqueries situades al llarg d'un eix: el camí de Morverdre –l'antiga via Augusta- que comunicava València amb Catalunya.

Abans de parlar sobre la repoblació, hem de tractar –almenys a grans trets- la conquesta d'aquest àmbit territorial. La conquesta de la plana central valenciana i la seua capital va ser ràpida, sense grans lluites, sense grans exèrcits ni enfrontaments sagnants. Això, no lleva que es produïren actuacions bèl·liques. Una d'aquestes va ser la que es va produir en El Puig.

El Puig era una fortificació musulmana. Aquesta va ser destruïda pels musulmans, anys previs a la conquesta cristiana del territori. Aleshores, davant de la incapacitat militar musulmana per defensar-lo, van decidir abandonar-lo.

Ara bé, Jaume I va decidir la reconstrucció del Castell d'El Puig –també conegut com el Sebolla- on es va establir com una base d'operacions, pretenia que la seua frontera estigués ven protegida front als musulmans. Aquest va ser restaurat durant el maig i juny de 1237 ¹-. El Puig, per a Jaume I, era una peça clau de la campanya de València: la base des d'on s'ostigava a València. Cap a l'Abril d'aquest mateix any, van arribar des de Borriana cent cavallers encapçalats per Guillem d'Entença per a fer-se càrrec del castell ². Des de la seua arribada s'inicia al repartiment de terres entre els participants d'aquesta expedició.

Així, aprofitant la sortida del rei –Jaume I-, Zaiyan³ va atacar El Puig. Zaiyan, amb l'ajuda dels seus parents –el *valís* de Xàtiva i Alzira va preparar un exèrcit. Contra tot pronòstic, les tropes cristianes van guanyar la batalla el 20 d'agost de 1237. Perquè guanyen contra tot pronòstic? Les fonts parlen d'una veritable majoria musulmana, front a un escàs contingent cristià. Les fonts –estem parlant del cronista de Jaume I- parlen de 600 genets i uns 11.000 peons. Segurament, aquestes xifres van estar exagerades per a enaltir la victòria cristiana. Aquesta exageració és prou comuna en l'època, un exemple és la victòria de Pelai en la Batalla de Covadonga.

Des d'El Puig es va preparar el setge de la ciutat de València, on es va establir Jaume I. Les tropes cristianes es van situar al voltant de la ciutat de València assetjant la ciutat. Finalment, la ciutat va capitular el 28 de setembre de 1238. Ara bé, se li atribueix el 9 d'octubre perquè va ser el dia de l'entrada solemne de Jaume I en la ciutat, dia que es va consagrar la mesquita com a catedral.

L'Horta de València era el territori més ric, segons els cristians. Això va ser motiu d'un intens repartiment, fins i tot abans de la caiguda de la ciutat. Així, hi

¹ Belenguer, Ernest. *Jaume I a través de la Història*. Edicions 3 i 4, II Volum.

² López Elum, Pedro. *La conquista y repoblación valenciana durante el reinado de Jaime I*.

³ Zaiyan, va ser l'últim rei musulmà del territori valencià. Aquest va derrocar del càrrec de governador a Abu Zayd en 1229, el governador desposseït va arribar a un acord amb Jaume I que li va facilitar al monarca la conquesta de València.

hagué un gran buit demogràfic de població musulmana. A canvi, trobem una gran ocupació cristiana que es repartiren aquestes terres. Aleshores, la forma utilitzada en el Regne de València va ser el repartiment, entre tots aquells que havien col·laborat en l'empresa militar. Posteriorment l'oferta es va obrir un poc més a totes aquelles persones que decidiren vindre: el repoblament va ser molt difícil, hi va costar molt que hi arribaren nous pobladors.

No obstant, hem de tindre present que el territori valencià va continuar tenint una població musulmana. Un exemple és La Pobla de Farnals. Aquest poble era una alqueria musulmana, *Frenalis*, que formava part del senyoriu d'El Puig de Santa Maria. Jaume I va decidir dividir l'alqueria en dos: una part on s'assentà la població cristiana i altra la població musulmana. Degut a que l'horta valenciana era una zona agrària molt productiva i juntament amb la falta de repobladors cristians, no es varen expulsar els habitants musulmans. D'aquest mode, els musulmans van romandre en el territori valencià.

En La Pobla de Farnals, els cristians es varen assentar en la part superior i els musulmans en la inferior. Els cristians eren una minoria front als musulmans, així que es varen assentar en la part nord perquè estava més a prop del Castell de Sebolla o El Puig. Aleshores, davant d'una situació de perill podrien accedir al castell ràpidament. També, es deu a que els reis de la Corona d'Aragó – Jaume I com els seus successors – promocionaren l'establiment dels assentaments cristians prop dels castells o adossats a ells per a tindre un major control dels punts estratègics. La part nord era perfecta per a l'assentament dels cristians⁴.

Un dels aspectes tractats per la historiografia ha sigut la procedència d'aquests pobladors. Així, intentarem aproximar un poc al lector –fer-se una petita idea-

⁴ Badenes Almenara, Julio S. *La Pobla de Farnals. Naixement, segregació i consciència històrica d'un poble*. Ajuntament de La Pobla de Farnals: Regidoria de Cultura i Educació, 2011.

aquesta realitat en l'Horta de València. Per il·lustrar un poc més aquesta realitat anem a veure tres exemples: Puçol, Meliana, i Montcada ⁵.

La carta de poblament de Puçol data de 1242. Aquest poble és un exemple de repoblament senyorial a la zona costanera, patrocinat per un noble aragonès – Assalit de Gúdal-, on la majoria del contingent de població que arriba és catalana.

Meliana era una alqueria que va ser donada en 1238 a barcelonins que participaren el setge de València, l'objectiu era dotar-los de terres com a complement de les cases de que havien rebut en la ciutat de València. Ara bé, posteriorment, hi hagué una emigració prou notable. Hi trobem una majoria de noms toponímics d'origen català, però també hi ha una presència notable de famílies d'origen aragonès. Malgrat açò, les d'origen català continuen sent superiors que les aragoneses: una proporció de 3 a 1 favorable al les famílies d'origen català.

Pel que fa a la batllia de Montcada –també incloïa Massarojos, Borbotó i Carpesa-, la seua història és més complicada: en 1237 la torre de Montcada va ser enderrocada i es va esclavitzar als sarraïns, també va canviar de mans durant el temps. En un primer moment, 1240, Jaume I va donar aquesta a uns colons procedents de Pallars. Mesos després, va ser lliurada als "cent confreres de Calataiud". En aquests primers moments, podem trobar persones amb cognom català, aragonès i amb apel·latius de Calataiud. Ara bé, en 1247 Jaume I va fer un intercanvi amb l'ordre del Temple: Montcada va passar a mans d'aquesta. Així, l'ordre va ser encarregada de recolonitzar el territori :aquesta va repoblar la senyoria de l'Horta de València de catalans. Fent un balanç global de Montcada, després d'un segle i mig del seu primer repoblament, la proporció

⁵ Aquests exemples estan trets de l'obra d'Enric Guinot: *Els fundadors del Regne de València. Repoblament, antroponímia i llengua a la València medieval*. València: Tres i Quatre, Volum I. 1999

és d'un 55% de població d'origen català, cap a un 27% d'origen aragonès i la resta de cognoms estan més confusos.

Pel que fa a la llengua utilitzada en els pobles de l'Horta nord, el següent quadre⁶ és molt representatiu. Així, de les dades que disposem en Puçol sols hi trobem catalanoparlants. Pel que fa a Massamagrell, cap al 1240-1280 hi trobem una gran majoria de catalanoparlants, respecte als castellanoparlants –

ELS FUNDADORS DEL REGNE DE VALÈNCIA I				
L'HORTA-NORD				
Anys		1240-1280	1300-1340	1373-1425
Puçol	Catalanoparlants	80%		
	Castellanoparlants			
	Indistints	20%		
	Proporció cat/arag	100%		
Massamagrell	Catalanoparlants	82%		60%
	Castellanoparlants	12%		20%
	Indistints	6%		20%
	Proporció cat/arag	7/1		3/1
Meliana	Catalanoparlants			68%
	Castellanoparlants			22%
	Indistints			10%
	Proporció cat/arag			3/1
Burjassot	Catalanoparlants			50%
	Castellanoparlants			40%
	Indistints			10%
	Proporció cat/arag			1/1
Montcada	Catalanoparlants	85%	67%	55%
	Castellanoparlants	5%	23%	27%
	Indistints	10%	10%	18%
	Proporció cat/arag	17/1	3/1	2/1

de 7 a 1. No obstant, cap a finals del segle XIV i meitat del XV trobem que aquestes diferències s'han reduït – 3 a 1. En Montcada tenim un aspecte similar al de Massamagrell, ja que parteix d'una gran majoria catalanoparlant, però en la primera meitat del segle XV trobem que els castellanoparlants han augmentat moltíssim –del 5% en el segle XIII al 27% en el XV. Com a cas excepcional, on no trobem

aquesta gran majoria de catalanoparlants, està Burjassot: hi trobem un 50% de catalanoparlants, i un 40% de castellanoparlants. Aleshores, aquestes dades reforcen aquesta idea de l'arribada majoritària de persones d'origen català que hem esmentat abans.

⁶ Guinot Rodríguez, Enric. *Els fundadors del Regne de València. Repoblament, antroponímia, i llengua a la València medieval*. València: Tres i Quatre, Volum I. 1999. Pàgina 286.

A grans trets, en l'Horta Nord hi ha una majoria de repobladors catalans respecte a aragonesos. Ara bé, hi ha pobles –tot i estar uns molt prop d'altres– que tenen una presència més gran aragonesa, però sempre tenint en compte que la majoria és catalana. L'exemple els hem posat anteriorment, Montcada té una proporció de 2 catalans front a 1 aragonès, per contra Meliana té una proporció de tres a un. Com veiem, dos pobles que estan un al costat de l'altre tenen proporcions prou diferents. A aquest contingent se li ha d'afegir la gran quantitat de població musulmana que va permanéixer en el territori.

El tema de la repoblació ha sofrit un debat historiogràfic molt intens que arriba fins als nostres dies. No obstant, les dades són les que manen. Observant aquestes, el que és irrefutable, és la gran importància que hi va tindre l'element aragonès i català en la nova societat que havia nascut, baix la denominació de Regne de València.

Bibliografia:

Belenguer, Ernest. *Jaume I a través de la història*. València: Universitat de València, 2009.

López Elum, Pedro. *La conquista y repoblación valenciana durante el reinado de Jaime I*. Valencia: Pedro López Elum, 1995.

Furió, A. *Història del País Valencià*. València: Tres i Quatre, 2001.

Guinot Rodríguez, Enric. *Els fundadors del Regne de València. Repoblament, antroponímia i llengua a la València medieval*. València: Tres i Quatre, Volum I, 1999.

Badenes Almenara, Julio S. *La Poble de Farnals. Naixement, segregació i consciència històrica d'un poble*. Ajuntament de La Poble de Farnals: Regidoria de Cultura i Educació. 2011.

